Lausunto Eduskunnan talousvaliokunnalle

Timo Miettinen, dosentti, akatemiatutkija
Eurooppa-tutkimuksen keskus
PL 9
00014 HELSINGIN YLIOPISTO

Aika: perjantai 22.3.2024 klo 11.00
Asia: E 6/2024 vp *Valtioneuvoston selvitys: Komission viisi uutta aloitetta taloudellisen turvallisuuden parantamiseksi*

Nyt käsillä oleva aloitekokonaisuus liittyy Euroopan unionin taloudellisen turvallisuuden vahvistamiseen. Sen taustalla voidaan nähdä laajempi kehityskulku, jossa EU-politiikan keskeiset ajurit tulevat unionin ulkopuolelta, **kiristyvästä suurvaltakilpailusta ja Euroopan välittömän turvallisuusympäristön muutoksista**. Yhdysvaltain ja Kiinan välinen kamppailu kansainvälisen talouden johtajuudesta sekä Venäjän hyökkäyssota pakottavat EU:n pohtimaan omia riippuvuuksiaan niin talous-, kauppa- ja kilpailupolitiikan näkökulmista. Kyse on paitsi pakotepolitiikan tukemisesta, myös laajempien haavoittuvuuksien paikkaamisesta.

Taloudellinen turvallisuus on sinänsä melko löyhä käsite, jota ei ole määritelty tutkimuksessa täsmällisellä tavalla. Yleisellä tasolla sen katsotaan liittyvän ulkopuolisten riippuvuuksien kriittiseen tarkasteluun, esimerkiksi toimitusketjujen haavoittuvuuksiin tai teknologiavuotoihin. Myös EU-tason ulkomaiset investoinnit, joihin liittyy geopoliittisia riskejä, voidaan laskea kuuluvaksi taloudellisen turvallisuuden alaan. Toisaalta kyse on EU:n oman toimintakyvyn turvaamisesta haavoittuvilla aloilla. Tästä syystä TKI-politiikka voidaan laskea osaksi taloudellisen turvallisuuden edistämistä.

Suhteessa EU:n kilpailupolitiikan perustavaan periaatteeseen, avoimuuteen, taloudellisen turvallisuuden käsite merkitsee perustavanlaatuista käännettä: taloutta tarkastellaan nyt aiempaa vahvemmin nimenomaan **geopoliittisen ja geoekonomisen vallankäytön välineenä**. Osana tätä tavoitetta EU joutuu pohtimaan, miten se suhtautuu esimerkiksi

Yhdysvaltojen tavoitteisiin Kiinan eristämisestä tai "irtikytkennästä". On huomattava, että vaikka EU:n Kiina-politiikassa on nähty jonkinlainen käänne vähintään poliittisen retoriikan tasolla, tavoitteet "riskien vähentämisestä" eivät ole materialisoituneet unionin ulkosuhteissa. EU-maiden kauppa Kiinan kanssa on kasvanut tasaisesti. Autoteknologian sähköistyessä paineet materiaalituotannon varmistamiseksi kasvavat edelleen. On selvää, että EU ei voi olla täysin omavarainen vaan irtikytkentään tai riskien vähentämiseen on suhtauduttava pragmaattiseksi.

Taloudellisen turvallisuuden instrumentit voidaan jakaa kahteen. Välineenä ovat yhtäältä **EU:n omat innovaatio- ja tutkimuspoliittiset instrumentit** sekä toisaalta **vientiin ja investointeihin liittyvät rajoitteet**. Erityisesti ulkomaisia sijoituksia EU:n sisälle halutaan tarkastella paremmin nimenomaan geopoliittisten riskien näkökulmasta.

Nyt käsillä oleva ehdotuskokonaisuus koostuu viidestä osasta:

1) Ehdotus neuvoston suositukseksi tutkimuksen turvallisuuden parantamisesta;
2) Valkoinen kirja tukivaihtoehdoista sellaisen teknologian tutkimukseen ja kehittämiseen, jolla on kaksikäyttöpotentiaalia;
3) Valkoinen kirja vientivalvonnasta;
4) Valkoinen kirja ulospäin suuntautuvista sijoituksista;
5) Ehdotus uudeksi asetukseksi ulkomaisten sijoitusten seurannasta.

Tulkitsen Suomen kantaa siten, että sen keskeisenä lähtökohtana on huoli taloudellisen turvallisuuden vahvistamisesta ja tästä syystä Suomi myös suhtautuu komission aloitteisiin pääasiassa myönteisesti. Suomen varauksellisuus näyttää liittyvän ennen kaikkea taloudellisen turvallisuuden käyttämiseen laajemman protektionistisen agendan ajamiseksi. Periaate "niin avointa kuin mahdollista ja niin suljettua kuin välttämätöntä" tiivistää Suomen laajemman lähtökohdan.

Näkisin keskeisenä, että **Suomi painottaisi edelleen voimakkaasti TKI-politiikan näkemistä osana taloudellisen turvallisuuden vahvistamista**. Kyse on paitsi yksittäisten tutkimusinstrumenttien uudelleentarkastelusta, myös laajemmin eurooppalaisen TKI-politiikan vahvistamisesta vastauksena Yhdysvaltojen kasvavaan protektionismiin ja Kiinan nousuun.

Komission näkökulmasta yksi keskeinen motiivi nyt käsiteltäville uudistuksille liittyy kaksikäyttöteknologian edistämiseen EU-tasolla. Nykyisellään yksi ongelma liittyy tiettyyn siiloutumiseen, jolla on perustansa EU:n historiallisessa roolissa nimenomaan siviilivaltana. EU:n omat instrumentit, kuten Horisontti Eurooppa -ohjelma, keskittyvät pää-

asiassa siviilipuolen teknologiaan. Sen sijaan puolustusteollisuuden aloitteita koordinoidaan Euroopan puolustusrahaston kautta. **Eurooppalainen turvallisuusyhteistyö kuitenkin hyötyisi näiden paremmasta yhteensovittamisesta.** Horisontti-rahaston avaaminen kaksikäyttöteknologialle voisi tukea tätä tavoitetta, joskin jonkinlainen erillisrahasto nimenomaan strategisten teknologioiden kehittämiseen voisi myös olla tarkoituksenmukainen vaihtoehto.

Yksi ylimääräinen keino, jota pitäisi tärkeänä, liittyy myös **Euroopan investointipankin** sääntömuutokseen, jolla se voisi osallistua puolustusteollisuuden rahoittamiseen. Euroopan investointipankki lainoittaa tällä hetkellä kaksoiskäyttötuotteiden hankkeita hyvin rajatusti. Olisi tärkeää selvittää, millä tavoin EIP:n mahdollisuuksia voitaisiin hyödyntää aiempaa laajemmin puolustusteollisuudessa.

Kunnioittavasti

Timo Miettinen, akatemiatutkija
Eurooppa-tutkimuksen keskus
Helsingin yliopisto